

Mest verzamelen in Amsterdam in de 19e eeuw.

(bron: www.jenneken.nl/bekijk/1900afvoervanmestenhuisvuil.htm)

Mest voor de Maatschappij

Inleiding

Nederland was arm, zelfs heel arm na de Bataafse en Franse tijd aan het begin van de negentiende eeuw. In de grote steden van ons land was de werkloosheid hoog, in sommige steden zelfs met percentages van hoger dan 50%. De verpaupering van de grote steden, met name in het westen van het land, nam in die tijd verontrustende vormen aan. Om daarin verandering te brengen had generaal Johannes van den Bosch grootse plannen bedacht. Hij was de bedenker en medeoprichter van de Maatschappij van Weldadigheid. Hij kreeg daarbij de steun van regering, particulieren en in het bijzonder van de leden van het Koninklijk Huis.

Zijn plan was in de “Colonie Westerbeekslot” zo’n 400 woningen te bouwen voor arme mensen uit het gehele land, die op **vrijwillige basis** zich daar wilden vestigen om boer te worden. Zij moesten op basis van een begeleidbrief daarvoor de potentie hebben. Bij aankomst kregen een gezin een koloniewoning en ca. 3 ha grond. Daarnaast kregen ze een koe en een paar schapen voor melk, het maken van boter en de bemesting van de grond.

In Veenhuizen en Ommerschans bouwde de Maatschappij gestichten “voor personen van minder zedelijk en goed gedrag”. Voor de verzorging van wezen en vondelingen maar ook voor bedelaars en vagebonden werden in Veenhui-

zen drie gestichten gebouwd. De Ommerschans werd daarentegen meer een soort strafkolonie en een verbeteringsgesticht. Wanneer je in Veenhuizen of Ommerschans werd geplaatst gebeurde dit uiteraard niet op vrijwillige basis.

De bemesting van de onvruchtbare gronden had van het begin af de aandacht van de Maatschappij. Zo werd in Wateren, het huidige Zorgvlied, in 1823 een landbouwschool gebouwd o.a. met als doel van de kennis te kunnen profiteren, zowel in de kolonie als daarbuiten.

Tekort aan mest

Al heel snel bleek dat een paar schapen en een koe absoluut onvoldoende waren voor het bemesten van de gronden. De Maatschappij moest dus mest kopen. Een schaars goed in die jaren, want mest was vanwege alle ontginningen erg gewild. De Maatschappij liet de mest helemaal uit het Westen naar Frederiksoord komen. Onder meer de uitwerpselen van de bevolking van Amsterdam werden gekocht en per strontkar en -schuit naar Drenthe gebracht. Via de Zuiderzee en verder over land via Steenwijk. Dat was een dure grap. Uiteindelijk liep de rekening voor de Maatschappij veel te hoog op en moest het roer om. De kleine eenheden werden geschrapt en een model met grote hoeves met veel land werd ingevoerd. Noodzakelijk om meer mest producerende koeien te kunnen houden. Het volledige tegendeel van de eerste opzet, al bleven de contouren daarvan zichtbaar in de nieuwe bedrijven.

De lijnen die zo'n tweehonderd jaar geleden door de Maatschappij in het landschap werden getrokken – kleine eenheden in grote aantallen – zijn nog steeds rond Frederiksoord en Willemsoord te vinden. Wie een ballonvaart maakt over die plaatsen kan dat vanuit de lucht goed zien. Ook de waterlopen van weleer zijn nog altijd herkenbaar. De Maatschappij veranderde weinig aan de natuurlijke stromen. Men normaliseerde ze hier en daar om ze bevaarbaar te maken. Alles bij elkaar is het gebied Frederiksoord/Wilhelminaoord, Willemsoord, Oost- en Westvierderparten zo uniek dat het is aangemeld voor de Unesco Werelderfgoedlijst. Eind mei 2015 heeft het Rijk dat bij de VN-organisatie in Parijs gedaan. Als de Unesco positief tegenover de aanvraag staat, kan de status in 2018 verkregen worden. Precies tweehonderd jaar na de oprichting van de Maatschappij van Weldadigheid. Dat zou een feest zijn!

Hans van Eeden, Zorgvlied

De inleiding van dit stuk in geschreven door ons redactielid Tiemen Stuiver, het overige is gebaseerd op een presentatie van de heer D. Baalman (bureau Het Oversticht) in het Dorps-huis van Frederiksoord op 9 april 2015.